

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ הגלמוד ר' פסח לייב בן אליעזר ז"ל נלב"ע י' סיון תשע"א

ומבקשים בזאת מכל מי שיוכל לגמול עמו 'חסד של אמת', ללמוד לעילוי נשמתו משנה אחת. פרק תהלים אחד או אפילו ליתן פרוטה לזכותו.

ובודאי יבורך על כך מפי בעל הברכות. שאר יוסף ויתן לו שכר עד אין קץ ושיעור.

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה פרשת במדבר וחה השבועות תשע"ב

דברי תורה

"ובאו כלם בברית יחד, נעשה ונשמע אמרו קאחד, ופתחו וענו ה' אחד, ברוך הנותן ליצור כח". זמר יום שבתון ליום שבת שישד רבי יהודה הלוי.

אימת בספרי (דברים שמי"ג, הובא בילקוט ברכה בתק"א ד"ה ויאמר ה' מסיני), "דבר אחר, ויאמר ה' מסיני, בא כשנולדה הקב"ה ליתן תורה לישראל, לא על ישראל בלבד הוא נגלה אלא על כל האומות, תחילה הלך אצל בני עשו, אמר להם, מקבלים אתם את התורה, אמרו לו, מה כתוב בה, אמר להם (שמות כ' ז'), 'לא תרצח', אמרו, כל עצמם של אותם האנשים ואביהם רוצח הוא, שנאמר (בראשית כ"ז ז'), 'ויהי עשו' (שם מ'), ויגל חרדך תחיה'. הלך אצל בני עמון ומואב, אמר להם, מקבלים אתם את התורה, אמרו לו, מה כתוב בה, אמר להם (שמות כ' ז'), 'לא תנאף'. אמרו לו, כל עצמה של ערוה, להם הלו, שנאמר (בראשית י"ט לו), 'ותמך'ן שתי נגונות לוט מאביקן'. הלך אצל בני ישמעאל, אמר להם, מקבלים אתם את התורה, אמרו לו, מה כתוב בה, אמר להם (שמות כ' ז'), 'לא תגנב'. אמרו לו, כל עצמם, אביהם ליטטיה היה, שנאמר (בראשית ט"ז ז'), 'הוא יתה פרא אדם'. וכן לכל אומה ואומה שאל להם אם מקבלים את התורה, שנאמר (תהלים קל"ח ד'), 'יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך'. יכול שמעו וקבלו, תלמוד לומר (מכילת ה' י"ד), 'נעשיתו באף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו', לא דיים שלא שמעו, אלא אפילו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח לא יכלו לעמוד בהם עד שפרקום. כיון שראה הקב"ה, כך נתנם לישראל, משל לאחד ששילח את חמורו וכלבו לגורו, והטעינו חמורו לתן וכלבב בשוילי החרים, היה החמור מהלך והכלב מלחית (רובץ ושף וזחל על בטנו - מתנ"כ ויק"ר י"ג ב'), פרק ממנו סאה ונתנו על החמור, וכן שני וכן שליש. כך ישראל קבלו את התורה בפירושה ובקדושה, אף אותם שבע מצות שלא יכלו בני נח לעמוד בהם ופרקום, באו ישראל וקבלום, לכן נאמר ויאמר ה' מסיני בא ונרץ שמעירי למו".

דברי חז"ל אלו יודעים לכל, ובמיוחד שרש"י בפירושו עה"ת בתחילת פרשת וזאת הברכה מביאם באריכות ומפרש על פיהם את דברי הפסוקים. אלא שלפי רוב ידיעתם, לא פלא שהאומות לא רצו לקבל את התורה. שחזרו וקבלו ולמדו את דברי חז"ל הללו, צריך להבינם עוד יותר ועוד יותר. תנה ידוע ביאורם של המפרשים ליישב מדוע ה' אמר לכל אומה ואומה את החלקים הקשים ביותר עבורם לקיים בתורה, הרי לכאורה היה מקום בתחילה לומר להם את החלקים הקלים בעיניהם לקיים, ורק אחר שיתכנסו להם, להוסיף לומר להם דברים ולהעלות בקושי, כך שיש סיכוי שירצו לקבלם, אך באופן זה ה' אלא להם מין בתחילה את החלק הקשה ביותר, לא פלא שהאומות לא רצו לקבל את התורה. אחד מהביאורים הוא, שכאשר אדם בא לעשות קנין ולחתום על 'חובה', כל עוד שהוא לא קרא את כל החובה עם כל סעיפיה הרבים, אין לך שטות גדול מזה לחתום עליו, ובמיוחד לפני שעינין 'באותיות הקטנות' הרבות בשוילי החובה, שבמקרים רבים בהם טמון מוקשים רבים שיכולים להפוך את כל הקנין לאי כדאי ולכלוב שאלו, אך שונה הדבר אם בא אדם נאמן על הקונה, המביח היטב את החובה על כל סעיפיה ופרטיה, ומצביע לקונה את הסעיף הקשה ביותר, את האותיות שבהם טמון המוקש הגדול, ובכל זאת הקונה אינו רואה בזה כלפינו כל חסרון ומוקשה, במצב כזה הוא כבר כמעט לא חושש משאר סעיפיה החווה.

על כן, כשאומו העולם באו ושאלו 'מה כתוב בה', שאלתם היתה, מהו הסעיף הקשה ביותר לקיים עבורנו, שעל פיו נוכל לדעת אם זה בכלל שייך שנקבל את התורה, ואכן כאשר ה' השיב להם את החלק הקשה ביותר עבורם לקיים, הם השיבו שהתורה אינה שייכת כלל עבורם, הם לא 'בפרשת', לא שיש שיוכלו לקבל עליהם תורה קדושה.

לפי כל האמור, לכאורה נראה שהאומות העולם נהגו באחריות יתר כששאלו את ה' מה כתוב בתורה, שהרי דבר ברור הוא שהתורה שחזה בלא לדעת מה כתוב בו, מה הם הסעיפים הקשים לקיים, אינו נחשב 'כצדק' אלא כשטות ומאבד ממנו יודים, ועל כן, למרות המעלה הגדולה של ישראל שהשיבו לה' 'נעשה ונשמע', יש כאן לכאורה אינו חלק של חסרון באחריות, שמי יאמר שהם יכולים לעמוד בקיום כל מצוות התורה, דינה וחוקיה.

עוד צריך ביאור, שלפי האמור שבשאלה 'מה כתוב בה' טמון, מהי המצוה הקשה ביותר עבורי, אם כן מה היה ה' משיב לישראל אילו גם הם היו שואלים 'מה כתוב בה', מה נחשב כלפי ישראל כמצוה הקשה ביותר.

הגאון רבי לייב גורביץ זצ"ל מברא (מפי תלמידו, הגה"צ רבי מתיחיהו סלמון שליט"א, משיגה ד"שיבת ליקווד), שאילו ישראל היו שואלים 'מה כתוב בה', היתה 'היה ה' שמיבם, אודות איסורו להיבדל כלשהו' וריביות, ובגון ויקרא ט"ו ט"ז), 'לא תלך רכיל בעמקי', שהם מהמצוות הקשות לקיים, לשמור את הפה והלשון בכל ימי ושעה מדובר אסור.

והוסף ידבר לייב בלאר, שסאחר ואיסורו היבדור הם כה חמורים, אך אנו יכולים כלל לעמוד בהם, שהרי קיבלנו את התורה מה' בלא ששאלנוהו 'מה כתוב בה', היאך לא חששו לדבר כזה, שיש איסורים שהנסיגו לעמוד בהם יום יום הוא קשה. אלא שההבדל הגדול והיוצא דופן בין ישראל לאומות בעיניו הן הוא, שהשקפתם של אומות העולם על קבלת התורה היתה, שיש כאן מאן דהוא הרוצה לטובתו לתת להם איזה תורה עם חיובים של מצוות, ואילו השקפתם של ישראל על קבלת התורה היא, שהקב"ה שכולו טוב, והוא האבא שאוהב אותנו עד מאוד, חפץ לתת לנו את התורה, כדי לזכותנו ולהרבות בשוילינו בה ובבא, על כן, ברור לנו לבני ישראל שאף אם ה' נתון לנו את התורה הכוללת בתוכה חלקים קשים, החוכים בסיונות וימומים, אות מופת שידע עם זאת ה' יתן לנו את הכח והעזו והסייעתא דשמיא המיוחדת לעמוד ולהתגבר על יצרנו הרע, ועל כן, כאשר עיינו לא קיבלו את התורה, הדין עם זה קיבלו את החוכות והסייעתא דשמיא להתגבר ולהתחזק ולקיים את כל דברי התורה האמת כדת וכדין. וזעקת הקושיה העצומה, אם כן, שבקבלת התורה ניתן הכח והעזו לעמוד כנגד היצר, מדוע יש לנו נסיונות כאלו קשים בקיום מצוות מסוימות, כל אחד במה שה' מנסה אותן, ובמיוחד בחטאי הלשון.

זאת ועוד, את נבונן בדורות הקדמונים, נראה דבר נורא, דורו של אחאב הרשע, שרבים עבדו עבודה זרה, עד שאמרו דתו (סנהדרין ק"ב ב'), שאין לך תלם בראש ישראל שלא עבדו עליו עבודה זרה, ובכל זאת אותו דור היו גידורים כלשהו"ה, כדאיתא ב"ד"ר ה' ו' ועוד, "דא"ר שמואל בר נחמן, דורו של אחאב עובדי עבודת כוכבים היו, והיו יוצאין למלחמה ונוצחין, ולמה כן, שלא היה ביניהן דילטורין, לפיכך היו יוצאין למלחמה ונוצחין".

אלא ביאר שעצם קבלת התורה על ידי אבותינו דור דעה מיוצא מצרים, אך הועילה לנו עד עתה, אבל בכל זאת, מי שרוצה לזכות לסייעתא דשמיא מיוחדת, לנחות חזקים ועצומים לקיים כל המצוות, צריך בעצמו לקבל את התורה בכל שנה מחדש, קבלה שהיא בכל העזו והתעצמות, ואם אין נקבל כך את התורה, ונקבל עמה יחד כוחות גדולים המלווים בסייעתא דשמיא עצומה, שיוכל לעמוד בסיונות הקשים של תורה"ר ושאר נסיונות, וזהו העבודה של חג השבועות בכל שנה מחדש.

הדין הששוב רוב מאיר בלאך שליט"א, הוסיף והביא ראייה ליסודו זה של רבי לייב, על פי מה שאימא ב"ספר יצירה", 'בלום פין, כי על כן נבחרת בריית', וביאור הדברים על"פ משנתו של הגאון רבי שמשון פינקס זצ"ל, שמבואר בביאור הגר"א, שכאשר שני אנשים עושים יחדיו בריה, כל אחד נתן לרעהו את הדבר היקר שברשותו, ועל כן אומר ה' לבני ישראל, ראו, אני נבחרת הברית עמכם נתתי לכם את הדבר היקר ביותר, את התורה הקדושה, על כן מבקש ה' מכתוב שבניא לו גם כן את הדבר היקר שלנו, מה שקשה לנו לקיימו, והוא ה' מורה, לצבור את לשוננו מדבר איסור רע, וכך נזהר לכריחת בריה עם איבנו שמיבם".

יש זכנו לקבל את ה' בלום מחדש בימי השבועות הבאים עלינו לטובה ולברכה, וזוכה לסייעתא דשמיא עצומה לקיים את כל דברי התורה, ולהגות בעמלה כל ימי חייונו.

© כל הזכויות שמורות לייחוד בהידוד ולדבנים הכותבים - מודיעין עליות - ארץ ישראל

כתב חידה

בזכות הקרבנות נולדתי, וימים רבים הארכתני.

שני פעמים נישאתי, ובראשונה שמי איבדתי.

ברכה שרתה באכילתי, ותחת קללה נתברכתני.

מי אני?

רמז: דמות מעין המאורע

מעניינת דמועדת

"התורה חסה על ממונו של ישראל" (ר"ה כ"ז א', ועוד).

היכן מציינו לענין חג השבועות הדהתורה חסה על ממונו ישראל

מעניינת דמגילתא

"אין להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת המזון" (א"ח סי' ק"פ ס"א).

היכן יש רמז להלכה זו במגילת רות.

מעניינת דמגילתא

היכן מציינו שהכשירו גט

ע"פ פסוק במגילת רות.

ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד

מעשה רב

ראובן שהינו מהמתפללים הקבועים במנין 'מנחה גדולה' בצהרי שבת קודש, הבחין בשבת ערב שבועות, שמספר המתפללים במנחה הוא ככול מבכל שבת. בין המתפללים הוא שמח לראות את שמעון ידידו, ובסיום התפילה שאלו, מדוע אינו בא בכל שבת להתפלל במנין זה, כאשר יש בכך מעלת 'רזיון מקדימין למצות', ומלבד זאת הוסיף, שהמנין קטן וצריך 'חזיון'.

היום באתי במיוחד, השב שמעון, מפני שברצוני לקיים מצות 'סעודה שלישית' מוקדם, ואף להספיק לנוח כדי שאהיה עירני מספיק בלימוד של 'ליל שבועות' הבעל"ט.

כמדומני, אמר ראובן, שאסור לומר בשבת שהולך לישון בשביל יום חול, שהרי זה כמכין משבת לחול, ולכאורה בדיון זה נחשבת ההכנה משבת ליי"ט כמשבת לחול.

לטענת שמעון שלפ"ז יאסר גם לומר שמקדים את הסעודה השלישית כדי שיוכל לאכול סעודת ליל י"ט, כי גם זה נחשב כהנה, ומעולם לא שמענו כן, השיב ראובן, שיש לחלק, שהאומר שהולך לישון לצורך מוצ"ש, הרי כל השינה היא אך ורק לצורך חול, על כן נחשבת שינתו זו כהכנה משבת לחול, מה שאין כן כשמקדים את סעודתה, הלא הסעודה עצמה צורך השבת היא, ואין כלל חסרון במה שמקדים את סעודתו.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

מעניינת דסדרא

כתבו התוספות (קדושין ה' א', ד"ה רב כהנא), דרב כהנא היה לוקח פדיון הבן בשביל אשתו. היאך לכאורה נסתרים דבריהם ע"פ פרשתנו.

לרפואת השלמה של האבר החשוב
לרפואת השלמה של האשה החשובה
רבי יוסף שלום שליט"א בן היה מושא בתוך שאר חולי ישראל
מרת רוחמה חנה בת גיטל בתוך שאר חולי ישראל

סיפור השאלה בצינו?

אזכור אג בני המשפחה לייחוד הפנהא לם פרט!

הימים שבין חג הפסח לחג השבועות, חקוקים בדברי מי עם ישראל כימים שנהוגים בהם אבלות. כבר מלפני כאלף וחמש מאות שנה, באותה תקופה איננה בה מתו בזה אחר זה תלמידי חכמים עצומים, תלמידיה של התנא הקדוש רבי עקיבא, באשר דקדק הקב"ה עמם כחוט השערה על ענייני בין אדם לחבירו.

ושבו, כאלף שנה לאחר מכן, באותה תקופה ממש, בין פסח לעצרת, בעיצומם של ימי הנהגת אבילות שתיקנו חכמינו על מותם של אותם גדולי עולם, נגזרו מן השמים גזירה נוראה. נסיון קשה הוטל על קהילות גדולות וחשובות בארץ אשכנז, מקום אשר משם יצאה תורה לכל ישראל, האם ימסרו נפשם להריגה, כאברהם אבינו בשעתו, על קידוש השם המיוחד, או שמא ח"ו ימירו כבודם ב'נתיחה', פגר מובס, תועבת הנוצרים.

אז שנת ד' אלפים תת"ו, היא שנת י"א למחזור ר"ו, אשר עליו בקשו דורשי רשומות בני אותו דור לקרוא את הפסוק (ירמיהו ל"א ו'), "ר"ו ל' יעקב", לשון שמחה גזירה נוראה. שבני ישראל יושבים בהשקט ושאוני, יגיעים בתורה מתוך רוח ושמחה, נהפך לאבל כינורם. בסוף אותו חורף, נמנו בניהם ראשי אומות הנוצרים אשר בארץ צרפת, לכנוס גיית גדול ועצום, ולילך לכבוש את ארץ הקדש מיד בני ישמעאל המוסלמים, ובפרט את העיר המהוללה ירושלים, אשר בה שוכנים מקומות החשובים ומיוחדים להם.

בני ישראל אשר בארץ צרפת, בראותם את ההתקלות וההתלהטות המבהילה של העם אשר הם יושבים בקרבן, אזוחם חיל וערדה, הם הבינו מהרה, שמטע מלחמה זה, שיעוד נגד בני דת אחרת, אין כל סיבה שהוא לא יעבור למטע פרוטת נגד היהודים. על מנת לקדם את פני הצרה, תפסו את אומנות אבותם בידם, ונאספו בבתי הכנסת לזעוק ולהתפלל לפני הקב"ה, שיצילים מיד הרשעים. בנוסף הם גם שלחו כתבים לאחיהם שיצילים בערים אשר על גדות נהר ה'היינוס', למען יצומו ויעיתרו בתפילה ובתחנונים בקש רחמים עליהם מאת שוכן מרום.

עם ה' אשר בעיר 'מנגצא' שלחו כתב לבני צרפת, על כתבו להם: "גזרו כל הקהילות צום, שעינו את שלנו, המקום יצילנו ויציל אתכם מכל צרה וצוקה. עליכם אנו יראים ויראה גדולה, אבל אנו, אין לנו כל כך לירוא, אפילו נשמעות האזן לא שמענו, ולא היינו שומעים שנגזרה גזירה נגעתנו עלינו חרב עד הנפש". הם כלל לא העלו בדתם שיכול להיות קשר בין המטע היוצא מארץ צרפת לבני הריינוס. שכן ארץ ישראל שוכנת דרומית מזרחית לצרפת, ואילו קהילות הריינוס ישבו במעלה הריינוס צפונה.

אדחכי והכי, בעוד בני ישראל עוסקים בתפילה וזעקה, בארץ צרפת, למען שלום עצמם, ובארץ אשכנז, למען שלום אחיהם בני צרפת. עסקו גם הגויים באומנות אבותיהם, וכיתתו איתיהם לחרבות, ולמזמרותיהם לחינתות. על בדיהם תלו שיקוף גדול של צורת שתי וערב, שאותו נשאו עמם לכל מקום, ועל שמו נקראו 'נושאי הצלב'. תוך זמן קצר הם התבקצו בשתי קבוצות גדולות, האחת של חיילים ומאמנים הטב ומצויינים בכלי זיון לרוב, והמחופים מכך גרלם ועד דקדקם בשריין ברזל מבהיל. והשניה, של אספסוף המוני נבער מדעת, שטרלה על ידי הכמרים, שהבטיחו להם מחילת עוונות גמורה לכל חייהם, אם יבואו לעזור בכיבוש ארץ הקדש מיד המוסלמים. ששקם לא היה אלא כלי עבודה חקלאיים, כמעדיים, קלשוניים ויתדות המחרשות.

בראש הקבוצה הראשונה עמד האביר אימכו, ישחקו עצמותיו ברחיים של ברזל, ובראש הקבוצה השנייה עמד כומר משולהב בשם פינדרון, ואשה תמהונית. לאותה אשה היה אוזן שגדלתו מאז שהיה אפרוח, והאוזן היה הולך אחריה לכל מקום. כעת, כאשר נקבצו כל הגויים ירושלים למלחמה עליה, היתה אותה אשה מכרזת ואומרת: "ראו שאוזה זה מכיר בעצמו את הדרך לירושלים, הבה ונלך כולנו אחריו". וכל הפתיים היו נסרכים אחרי האוזן, שנחה אותם בגזירת שמים בדרך ההפוכה מירושלים, תחת לילך לדרום מזרח, הלך לצפון מזרח, לכיוון קהילות היינוס השוקטות על שמריון, ומעטירות בתפילה ובתחנונים על קהילות צרפת, שכמעט וכלתה מהם כבר הרעה.

בעודם משתגעים ומתפרעים בקילשוניהם ובידותות מחרשותיהם, צווחו לפתע כמה פותים משולהבים: "הנה אנו הולכים לכבוש את ירושלים מיד המוסלמים, בעוד היהודים אשר הרגו את אדונינו, חיים בינינו בהשקט ובטחה! הבה נקח מהם את נקמת אדונינו!". ואכן, דברי ההסתה ששמעו בתוך ההמון הפרוע, פעלו את פועלתם, ונשבעו רבים מהם שלא יעזבו את אדמת אירופא לפני שיהרגו ביהודים הרג רג. העיר הראשונה שעמדו בידכם, ובה פגעה מדת הדון בראשונה, הייתה העיר שפּרָא, הראשונה מבין קהילות ש"מ המפורסמות, היושבות על גדתו המזרחית של נהר הריינוס.

יום השבת, ח' לחדש אייר, בעת שהיו היהודים מקובצים בבית הכנסת לתפילת שבת, נכנסו האויבים, כשבראשם הכומר פינדרון והצורר אימכו בשער העיר שפּרָא. היהודים שלל לא ידעו על המצפה להם, התפללו כמנהג אבותיהם, בנחת, בשירה ובזמרה, אך לפתע, לקראת סיום תפלת מוסף, הם בחיננו בהמון אדם צמא דם המתארח להקיף את בית הכנסת. מבועתים ומבולבלים מיהרו הקהל לסיים את התפילה, ונמלטו מבית הכנסת, קודם שהיה סיפק ביד הפורעים להקיפו לגמרי. כאשר ראו הזדים שלא נעשתה

עצתם לתפוס את היהודים בבית הכנסת, ולהעמיד בפניהם את הברירה בין חיי שעה לחיי עולם, מיד עטו חיות האדם על הנמלטים, והרגו מהם בו במקום י"א נפשות. יקום ה' את דם של אותם הברכיים אשר לא נרעו לבעל, ומיאונו לכפור במשך ח', ושבחהם החלה הגזירה.

מושל העיר, ההגמון יהוה, שהיה חסיד אומות העולם, אסף את היהודים לטירתו המבוצרת, ונוגן עליהם על ידי צבאו הפרטי. כמו כן תפסו ההגמון המפורעים והענישים בקציצת ידם, למען ישימו וייראו. אז ההמון לא שט לבו לזאת, ורק השתלהב יותר, באמרו שכל זה בגלל היהודים וראוי להשמידם על זה. בראות פרנס העיר ר' משה ב"ר לקותיאל את המתרחש בעיר, חילה את פני ההגמון שיעיל להבריחה בחשאי מחוץ לעיר, וקבצים בצורות בסביבה, שהיו נתונות תחת מרותו, ואכן נעתר לו ההגמון, וימלטם ממבקשי פנשם.

אכן קהילת שפּרָא יצאה בחדס וברחמים מיד הפורעים, לעומת רעותיה הקהילות נרמזא מנגצא קולוניא והכפרים הקטנים שביניהם, שאליהם הגיעו הפורעים לאחר מכן. **ביום** ראשון ט' באייר הגיעה השמועה האינמה לקהילת נרמזא, ויבניו שגם עליהם עתידה לעבור כוס התרעה, וינצלו צום, ויתפללו אל ה' בחוקה, אולי יעתר להם, אלא שכבר נגזרה גזירה. רבים מבני העיר ונכבדיה הלכו להחבא בטירת ההגמון, וחלקם סמכו על שכניהם בני העיר הגויים, שהבטיחוהם שיעזרום נגד הפורעים.

כבר למחרת ביום שני י' באייר, נתבררה הצהרתם של גויי העיר ככוחתם, כאשר השליכו אנשים מתושבי העיר בחוצות העיר גופת מת גוי שכבר מת שלשים יום קודם לכן, ויאמרו, שהיהודים בשלול את הגופה הקרובה הזו בודד גדול, וישפכו את המים לבארות העיר להרעילם. ויקבצו גויים רבים מהעירונים על היהודים הנשארים בבתיהם, ויכו בהם מכה רבה, ומעטים מהם נוצרו באונס, ברצותם להציל את ילדיהם שממד, ולקבור את ההרוגים שהתגוללו בחוצות כדומן על פני האדמה. אמנם לא סרו מאמנות אבותיהם, ומיד כאשר שוכן מעט הפרעות, שבו אותם יהודים לצור מחבתם, אך עתה כבר לא סמכו על העירונים, ונתבאו במרתפיהם, ומיעטו לצאת אפילו לצרכים גדולים, וגם לזה יצאו קר בשעות החשיכה ובצידי הדרכים. במצב כזה של אימה וחרדה עבור על בני קהילת נרמזא הנותרים עוד כשבוע וחצי.

וביום ראשון כ"ג באייר, אשר הגיע דבר מלך מלכי המלכים ודתו להעשות, נכנס האוזן הפותה בשערי העיר נרמזא, ואחרי רבבות רבבות של חיות אדם זרם אדיר כנחל ארבה הוא ומכלה כל חלקה טובה. ויצורו על מבצר ההגמון העיר, בו נטמנו רבים מיהודי העיר ונכבדיהם, ויערכו עמהם מלחמה. וחיל ההגמון נטשם בפקודת ההגמון, והינחם לנפשם, ויחמוהו לבדם עם ההמון הגועש, ולא יכלו למו. והיו כאשר ראו היהודים אשר במבצר פנימה שכבשו התועים את המבצר, ומעטם את פורצים את השערים, ומעמידים בפניהם את הבחירה, אם לברוד באלקי אבותם ח"ו, או למסור את נפשם על קידוש שם הגדול. מיד נטלו גדולי העיר חרב פיפיות מושחזת בידם, ויברכו בקול רם 'ברכת השחיטה', ויקריבו את נפש בניהם ובנותיהם הקטנים למען שמו באהבה, שמא חטפום אויבינו וינצרום בעל כרחם. ויאמרו אליהם בכבי מי: "לא יזנינו גוללכם לתורה להופה, נקריבכם לפני הקב"ה כקרבת עולה ומנחה". ואחר כך שלחו ידם בפנשם, למען השם המהולל לבל בגויים חללה. והיו כאשר נכנסו הרשעים לחדר המבצר ויראו, והנה כולם כבר העלו את עצמם כעולה תמימה לפני הקב"ה באהבה גמורה, ללא כל הרהור אחר מודותיו.

ובחור אחד תפסוהו בחוץ, ויאמר להם ברהמ, שיעשה כל שיחצו אם יביארוהו לפני ההגמון. ויעשו לו כן, ויהי כאשר אך ראה ראה הבחור את פני ההגמון אשר הפר את אמונתו על הקדושים בני הקהילה, ויתמלא פיו קצף כאריה העט על טרפו, ויראה את עצמו כאילו הוא עומד להתפלל על העומד בצד ההגמון, אך הוא הסתער על ההגמון עצמו, וישלוף מחיקו את הסכין אשר הכין לעצמו, ויתקעה בכריסו של ההגמון, וימות. וכל האנשים אשר סביבותיו נבהלו ונחפזו, וירתעו לאחוריהם, ואותו בחור התנפל על עוד שנים ממשרתי ההגמון ויהרגם, עד אשר נשברה סכינו, ויקבצו אליו המשרתיים והיהרגוהו.

ועוד לא נחו האויבים מרציפותיהם, כי שמעו מפי העירונים על היהודים הנחבאים במקומות מסתור בעיר, ולא היו יודעים איך לתפסם. וביום ראשון א' סיון בא הכומר פינדרון, ושם יצפצה כישוף באוזה שילך לכל מקום בו נמצא יהודי, ושם יצפצה. והיהודים רבים נתפסו על ידי אותו כישוף, ויקדשו את עצם אלוקיהם, ולא תעו אחרי ההבל והריק, וימותו למען שם קדשו.

ויצא כאשר ראו י"ב פרנס קהילה הגדולים שאבד כל סיכוי, ויהיו ממקום מחבואם בחצר ההגמון, ויעלו וירצו על החומה, ובאו בתוך המדלל הגבוה שבחומה, ויעלו לראש, ומשם קפצו הישר לבית העלמין היהודי שהיה צמוד לחצר ההגמון. מן השמים עשו להם סג, שמיד בלעה אותם הארץ, כדי שלא ישלטו השונאים בגופם, כאשר שלטו בשאר גופות הקדושים, ויחללום. אז אמר אחד מגדולי העיר לנחבאים איתו: "צומו והתפללו עלי, ואני אלק לבטל את האמונה בכישוף של האויז". וכן עשה, וילך וילבש בגדי כומר, והלך לבית התורה שלהם והיה

צועק בזלזול: "כישוף האוזן הזה אינו אמיתי, ואין לסמוך עליו, וכל מי שהורג על סמך האוזן הזה מתחייב בנפשו". ותוך כדי כך הגיע האוזן וקפץ על גג בית התורה וצפץ בקול גדול. ויבדקו הגויים בארבע פינות התורה אם יש יהודי ולא מצאו, כי לא העלו על דעתם שיש היהומר המרכז על אודות האוזן הוא יהודי. ומתוך כך הודו לדברי אותו כומר מחופש, וחילו לחפש יהודים על ידי האוזן, ולנותרים היתה הרווחה.

אמנם האביר אימכו וחיילותיו כבר יצאו קודם לכן הלאה, לכיון עיר מנגצא. ובעיר מנגצא דר באותה העת צדיק גדול משרידי דור הגאונים, שיהיה של בן העיר לשעבר, ובינו גרושים מאור הגולה (שלעה לישבה של מעלה עשרות שבנים לפני כן), הלא הוא הפייטן החסיד רבי שמעון בר יצחק המכונה רבי שמעון הגדול. הוא היה אחי אמו של רבינו שלמה יצחקי – רש"י הקדוש, ואף נמנה על רבותיו. זקן מופלג היה רבי שמעון, בן מאה ארבעים ושש שנה בקירוב, וקדוש עליון היה, עד שהשוו את פיוטי לפיוטי רבי אלעזר הקליר, שחי דורות רבים לפניו, ואמר שפיוטי שניהם תניסודו ברוח הקדש על דרך הסוד האמיתי.

ויהי באותו ערב שבת קדש, יום כ"ח לחדש אייר, ראה רבי שמעון מחזה נורא, ויבן בלבו את אשר ירמוז מחזה זה. עוד הוא מהרהר במחזה אשר ראה, ונכבדי צדיק קהל באו לביתו מרומצה ובבלה, ויספרו לו, והנה את האם ראה את אותו מחזה, אלא שלא הבינו פשרו, וישאלו את רבי שמעון בחדרתם, מה פשר המחזה הזה אשר ראו. ויאמר להם רבי שמעון, שלמחרת בשבת אחרי קריאת התורה, הוא יעמוד ויספר לכל הקהל את אשר אירע. באותה עת יתישב רבי שמעון, ויפייט סליחה למוסף של יום כיפור, המתחלת בתיבות 'ברית כרותה', וירמוז בה את אשר אירע ואת אשר עתיד לבוא על בני קהילתו, מנגצא.

וביום השבת, לאחר קריאת התורה בפרשת 'וידר' (במדבר) והפסרת 'מחר חדש', קודם שהכניס שליח הציבור את ספר התורה לחיכל, עלה רבי שמעון על הבמה שלפני ארון הקדש, ויקרא אל אדירי קהל מנגצא ההודו בקול בוכים, ויאמר: "הנה נא ראו רבים מבני קהילה בערב שבת, שלשה זקנים הולכים ברחובות עירונו, ושירים בקול גנים 'על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה בעולמות שברא... והנה, גילו לי מן השמים את אשר ירמוז דבר זה. שלשה זקנים אלו, הם אברהם יצחק ויעקב אבותינו, אשר ירדו ממצרים מושבים שגבן עין העליון, למען הדיןך ונחות אונתן בידך ישר. הנה כולנו שמענו את הבשורות המזעזעות שהגיעו אלינו עם פליטים מן הערים השכנות, שפּרָא ונרמזא, שכל בית ישראל שהיו שם מסרו את נפשם על קידוש שם הגדול. ואף המעטים שנצורו בעל כרחם, של בכר בחשובה שלימה, ושבנו ומסרו נפשם על ייחודו. וזה אשר הצצו אבותינו הקדושים להורות לנו, שננהג כמותם, ולא נמיר ח"ו יחוד שם המיוחד בפגר מונס התלה. אם אכן נזכר וננהג כן, יתיקיים בנו מה שאמרנו על ה' כל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא שמו', והיינו ששלש קהילות הגדולות והמאוחדות, קהילת ש"מ, כולם ימסרו נפשם בשלימות למען שם קדשו. אמנם אין לנו למנוע עצמנו מהשתדלות בענין ההצלה, ועלינו לקבל את הצעתו של ההגמון, שנובא אנו עם כל רכושינו להטמן בחדרי המבוצרים, אך עם זאת עלינו לזכור, שאין לנו לישלם מבחינו באדם אשר אין לו תשועה, ולהעתיק עוד בתפילה ובתחנונים לפני מלך רחום וחנון, שיחננו מאתו בדרך ישועה ורחמים".

עוד הקהל המומים ומבועתים מדבריו של רבי שמעון, המשיך רבי שמעון ואמר: "הנביא אומר, שמפני הרעה נאסף צדיק. ואכן ראינו זאת בשנה האחרונה, בפטירת רבים מגדולי התורה בערים אלו. אמנם אנו לא שתנו אל לבנו, ולא ראינו את הרעה הממשמת ובהא, ונאמר אך מקרה הוא זה". וישלחו נשא רבי שמעון את ידיו לרוממים וזעק: "הבנו של עולם, אם חשוב אני בעיניך צדיק, אנה, קחני נא אלך מזה העולם, ואל אראה ברעת עמי". תוך כדי דיבורו, פרח ממנו נשמתו הטהורה, ונפל גופו הקדוש של רבי שמעון על הבמה שלפני ארון הקדש, ללא רוח חיים. תפילתו נקבלה בו במקום, ונשמעה ולהת למקום המיועד לה בגן עדן אצל נשמות הצדיקים, ליהנות מזיו השכינה. נסע הוא למנוחות, ואחרי צאנו התורר לאנחות.

בראות הקהל הגדול את אשר אירע, ייללו יילל גדול, ויבכו מאד מאד. אז קם מתוך הקהל רבי אלחנן בנו של רבי שמעון, שהיה נחבא אל הכלים וכמעט שלא שמעו מהו מדבר, וודאי שלא בפני קהל. ויעמוד רבי אלחנן על במת ארון הקדש, על יד גופו הקדוש של אביו, וידבר אל העם לאמור: "ראו, לא תפילו על ראש העת הזאת, כי שבת היום לה'. הבה נמשיך בעליה, ונקבל עלינו את גזירת מלך מלכי המלכים בדומיה, כמו שנאמר 'ידום אהרן' רוב היה שכו על זה".

ויקם חזן הכנסת, ויקח את ספר התורה בידו. ויחל לברך את החדש בתנינה. "מי שעשה ניסים לאבותינו וגאל אותם מעבודת לחירות, הוא יגאל אותנו גם בקרוב.... ויען כל העם אמן. לאחר שהכניז שליח הציבור ש"ראש חודש סיון יהיה למחר ביום הראשון", חינו כל העם בועקה: "חדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו בית ישראל לחיים ולשלום, לששון ולשמחה, לישועה ולנחמה, ואנא אמן". ואף חזנו שנשר קולו כאשר החל לנגן את 'חדשהו' בניגון השמחה של חג השבועות הקרב, כמנהגם, ותחת הניגון השמח שמעו מפיו יפחות בכי.

לזכור את בני המשפחה לייחוד הפרשה עם פרש"י

אלחנן: "אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא משנברא העולם, אתה הוא בעולם הזה, ואתה הוא בעולם הבא. קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש את שמך בעולמך, ובשיתותך תרום ותגביה קרינתו, ברוך אתה ה' קדש את שמך ברבים".
 וכל העם ענו אמר בקול בני יוה"ר רבי אלחנן בעד החולון אשר במרומי המבצר, וימת על יחוד שם ה' הגדול.
 וכל ישראל אשר במבצר מיהרו ויברכו את 'ברכת הזבח', וימתו הם וכל אשר להם על קידוש השם. ורבי קלונימוס העומד להלחם על חומת המבצר ראה את אשר אירע במבצר חלונות האולם, ויאמר אל היהודים הנלחמים: "עדתך נלחמנו למען שלום אחינו שבפנים כעת, משמתו כולם על קידוש השם, אין לנו סיבה להלחם, הבה וניסוג אחרון למסדרונות המבצר". ויתמצא פתח המוביל למסדרון ארוך ויכנסו לתוכו רבי קלונימוס עם עוד המישים ושלשה יהודים, והדלת טרקה אחריהם. וילכו במסדרון הארוך עד אשר הגיעו לסופו, שהיה פתח מילוט נסתר בריחוק מהעיר. והגויים הנלחמים פיצצו את הדלת האולם הגדול והנה כולם שוכבים מתיים, ושמחה על שפתותיהם. ומספר יהודים ארבו בצידו הדלתות, ובהכנסם נקמו בפריעם נקמה פורטת על מותם על ידי מות אחיהם, וטרם היה ספיקם ביד הגויים להגיב, מרבו שלחו יד בנפשם, וימותו למען יחוד שם ה'.

ולעיר קולוניה הגיעה השמועה לראשונה ביום חמישי ערב חג השבועות, בעודם סרוידים בהכנות לחג, בששית עשבים בבית הכנסת ועיתור ספרי התורה בפריחים, כמנהג אבותיהם. וייראו כל היהודים מאד, וירצו לבית ההגמון, ויתנו לו 'כופר נפש' למען ירשם ולהמלט ולהסתר בכפרים הנמונים למרותו. וייתער להם ההגמון, וישלחם לטבעה כפרים הנמצאים באזור העיר קולוניה, למען מלט את נפשם. אמנם שם מתוך שבע הכפרים נלכדו על ידי נושאי הצלב, וימסרו נפשם, אך כפר אחד ניצל בחסד ה' עליהם.

עוד הרבו הרשעים לפרוע פרות בעם ה' אשר בארץ אשכנז בערים רגנסבורג, מיין, פראג, ובעיר הצרפתית טרונים, עיר מושבו של רבינו רש"י.
ורבי קלונימוס ממנגנץ יחד עם חמישים ושלשה היהודים שעמו, נמלט ויעברו את הנהר ריינוס לכיוון ארץ צרפת, למען המלך מארץ הדמים, תלב הריינוס. וילכו ימים רבים ביערות ובשדות, מפירות העיר ניוזון, ומימי הנחלים שנתו, ויקששו למצוא אוהרת היהודים ניצולים הנמלטת גם היא מחבר הרשעים.
ויחי יום אחד, ויפגשו יהודי הדור פנים היושב לפוש על סלע בצד הדרך. ושאלוהו מהיכן בא, ויספר להם כי נמלט מהעיר טרונים בבווא הפורעית אליה. הלפת הבחין אחד היהודים האיש, ויאמר "למה זה רבנו גדול רבי שלמה ברבי יצחק המפורסם בכל תפוצות גולת ארץ ישראל". ויאשר רבינו את דבריו, ויאמר להם: "אף אני מוצאי מארץ הריינוס, מעיר רמקיא, והתוכלו לספר לי מה אירע בארץ הולדתי?". ויספרו לו את אשר אירע בערים, ועל מות דודו הזקן רבי שמעון הגדול. וכשמעו רבינו רש"י את הדברים, ויקרע את בגדיו ויבכה רבי. וכשמעו את אשר אירע בעיר מולדתו, אשר נגד בהם ההגמון, ואת אשר נקם אותו בחור את נקמת הקהל מאת ההגמון, וישב רש"י את הבחור אשר נקם את נקמת בני עמו מאת ההגמון הרוצח, והרגו למען ישמעו וייראו.
ויוסף רש"י ויאמר את אשר כתב קללה ושמתא נוראה על אותם פורעים: "תנתנם לחופה לקללה ולשמה". ותתן עליהם אף שצף קצף וחומה// תשלח הם מלאכי מאירה ומגעת ומוהמה// תשמידם בשיכול חרב ומחדרים אימה// תרדם בפרץ למשית איתב עולם שטימה// תריק אתהריהם חרב לא תחיה כל נשמה// תקוצף עליהם בחמה שפוכה בשאט נפש נלקום נקמה// תקרא עליהם קול שופר חזק ותרועת למלחמה//... ועוד אריכות גדולה מאד של כל הקללות המצויות בזה העולם, ויוסף רש"י ויאמר להם, שלדעתו יש לקבוע קינות על ההרוגים בגזירות ולאמרם בתשעה באב, כמו שקינתו של רימיהו על יאשיהו המלך נקבעה במגילת איכה הנקראת בתשעה באב. אמנם יש לעשות זכר לצרות גם בזמן התרחשותם, יש עוד להתיישב בענין זה לקבוע, ולמתי.

כשמוע בני הקבוצה את דברי רש"י, אז פנה אליו יקותיאל, אחד שבני הקבוצה, ויאמר לו: 'למדנו רבינו, אמנם רש"י מושע הבונה ההגמון הלוה, אך מדוע יקרא לו 'רוצח', שהרי

למחרת, ביום ראשון ראש חודש סיון, הובילו בני מנגנץ את רבם למנוחתו, כשבני הולכים אחרי מיטתו, ומבכים מרה על סילוקו. קודם סתימת הגולל בבית הקברות התיק של מנגנץ, נעמד בנו רבי אלחנן ויקבש את מחילת אביו, אם לא נהגו בו כשורה בהסרתו ובקבורתו. וירם את קולו ויזעק בלב קרוע ומורחט: "הנה אבי הצדיק זכה להקבר בקבר ישראל, אך אנו, כל הקהל הקדוש הזה. מי יודע אם נזכה להקבר בקבר ישראל", וירם כל העם את קולו, ויבכו בכה רב. אז באו הקברנים, ויסתמו את הגולל, ויראו כל העם גדול, שמעיין מים חיים, הנפץ ממראשותיו, ויהי לנס.

מיד אחרי הלוייה מיהרו הקהל לאסוף את טפס ורכושם, ויבואם למבצר ההגמון, יש שמעו הצעור אימכו כבר מתקרב לשערי העיר עם צבאו העצום. ובני ישראל נקבצו במבצר, ויועצו ביניהם לשלוח כופר נפש לצור, אולי ינחם ויפסח על עירם. וכן עשו, ויבא השליח הנכרי למחנה אימכו, ויבא אל את הכתב אשר שלח היהודים, ואת דמי הכופר אשר אספו להציל נפשם מיד צר. אך הצורר לא אבה לקבל, כי חפץ לשפוך דם, וישב את השליח עם הספק לשלוחו. ויחון מתנה הצעורים וימשיך תמימים על העיר החדשה, ויצחצחו חרבותיהם וימרוקו כידוניהם בטרם יבואו על העיר בטח.

והיהודים, אשר במבצר, כאשר ראו שלא עלה בידם לשחד את הצורר בדורון, חיילו לנקוט בשתי דרכי ההגוננות האחרות, הא אחת היתה להם מיקבץ אבהים, הנפץ והמלחמה. ויתאספו בתוך האולם הגדול שבמבצר, ויצומו ויתפללו אל ה' בחזקה, אולי ישוב אפם מהם וירחמם ויחיים. בעוד רוב העם עוסקים בתשובה ובתפילה, קרב בני קולונימוס ב"ר משולם גדול פרנסי העיר את כל האנשים גבורי החייל שבקהל, וילבישם שריונים ויחגור להם כלי זין, וילמדם, בסייע חיל ההגמון, טכסיסי מלחמה, עד כמה שהיה ניתן בזמן הקצר שהיה להם.

וביום שלישי, ג' לחדש סיון בחצי היום, קם הצורר אימכו מרבצו, וידרוש מתושבי העיר שפתחו לו את השערים. הליינונים אכן נענו לו, ויפתחו לבניו את השערים, ויכנסו כל החייל העצום ושערי העיר, ויצורו על טירת ההגמון. ולפתע שינה ההגמון את טעמו, ויורה לחייליו לפתוח את השערים ויבואו הוא וחילו הממבצר, והשערים הותירו פתוחים אחריהם, ויפקירו את היהודים גורלם. כאשר ראו היהודים העומדים על המשמר את אשר אירע, נעמדו מיד בירת שאת וביתר עז להלחם נגד מבקשי נפשם. אמנם הם ידעו שהקרב אבוד מראש, ושלחו שליח להודיע על כך ליהודים המתפללים בבית האולם הגדול שבמבצר. כשמעו היהודים את הדבר הרע הזה, קרעו את בגדיהם ולא נותרה עוד רוח באיש, והבהלה והבלבול שלטו שם בלא מצרים.

ויקם רבי אלחנן ב"ר שמעון הגדול, ויעלה על הגדל הגבוה בשנתו האחרונה על יד החלון הגדול, כך שראוהו כל היהודים הנמצאים בפנים, וגם הנמצאים בחוץ, היהודים ולהבדיל הגויים, ויקרא בקול גדול: "שמעו נא אחיי בני ישראל הקרים, ישמעו גם בורכיו מענינו מחרפניו ומגדפינו! הן זקונים הייתי לאבי הקדוש, ויתבני מאד. ויהי היום, כאשר הייתי בן חמש שנים, ונבנתני השיקטע מסיקת התנורים ביום השבת, ותביאני לבית התורה. ותמסרני ליד הכומרים, וילמדוני את דתם סחי ומואס, עד אשר עליתי במעלות הטומאה, ואהי ראש להם. אז מלאני לבי לתור ולדרוש את הורי אשר שכתים, ואשאל אל הכומרים אשר גלדוני, אי ואמי, ולא גילוני. אז גרתי עליהם, שאם לא יגלו לי את מוצאי, אמייתם בסיורים גדולים, ויגלו לי את בית אבי וארץ מולדתי וקרא לאבי אל מקום מושבי ברומא, ואתודע אליו, ויורני דרך תשובה. ויאמר לי 'אתה חללת, אמנם מואנס, את השם ברבים, קדשהו ברבים'. וברחה מרום מושבי ברומא במדינת וטיקאן, ואשוב לבית הורי, ואשוב בתשובה שלימה לפני רבון העולמים".

במשיך רבי אלחנן ואמר, "ענת אני מקיים את דברי אבי, ומקדש את שם ה' אלקי ישראל ברבים, ומגלה סוד כמוס זה בפני ישראל ועמים, למען יאזרו בני עמי עוז, ולא יגדו באלקי ישעם". אז קרא אבי אלחנן בקול עזה: 'שמע ישראל...', ויבן כל העם אחריו. וישאג רבי אלחנן: 'ה' הוא האלוקים' שבע פעמים, ויען כל העם אחריו. ובעוד היהודים חשים כאילו הם ביום הכיפורים בניעלת שערים, קרא רבי

מה דקדק רש"י בלשונו ע"פ מה שכתב בפירושו בפרשתנו ?

תשובה לשאלה, בנין בלימוד פרשתינו עפרש"י יבין יודת את דברי מן שליט'א בהסתברו על עשבור המבוקמו ובינו כאלו שאינם מבינים את חומת האיסור הנורא וסבתו גזירת השמה הנעלמת ולזון, מצבו של כל אחד ואחד מוסכן עד מאוד, ונרץ רחמי שמים מרובים. ניתן להבין את דברי מן שליט'א שאף מי שהיה נקי לביתו, בכל זאת מצבו של כל אחד מוסכן עד מאוד ונרץ רחמי שמים מרובים, כי עדין יש במקומו ובעירו כאלו שאינם מבינים את חומת האיסור הנורא, ועדין אין להם את ה'היגיון' שחסידים להם את תפילות בעמקי הרשת של עמק הבטח, ואת מרובי הש"י כ"ו ל"ו, רמ"ו, ו'נשלו' איש בפתחו קפצני חרב ודך און ולא תתיר לם תקופה לפני אימכם', ויאר רש"י, 'מפני חרב. אבל בורחם הורגים, היא לבגבם מוח לכל שעה סבורים שאדם דורפם. ומדשו, וכשלו איש באחי, ולא יבשל בעונו של זה, שכל ישראל יעקבו זה לזה'. במזרח דבריו רש"י, 'סבת האכילה של ישראל ונפילת מלכותה, היא לאו וזקא בטחו של אדום, מפני שישלאל עזביו לו, ועל כן כל עדין עובדו מבינו ובעירו כאלו שהטכסו את האיסורים אלו הכרוכים בחיבור לרשת המקוונת, גם אלו השטורים מן, מצבם מוסכן וצריכים רחמי שמים מרובים.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחר': בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) [או לאימייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: "מטנת אבות עמ"ם אבות" ה"כ

עוד שלושה זוכים מספים, כל אחד בספר "דרך ברורה על משנה ברהר".
הפרס לשבוע על "סיפור ושאלה בעידן": שני זוכים כל אחד ב"סיפור ספר המינה".

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחר': בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) [או לאימייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחר': בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) [או לאימייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחר': בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) [או לאימייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחר': בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) [או לאימייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחר': בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) [או לאימייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחר': בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) [או לאימייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]